

'Röportaj bal gibi edebiyattır'

YASEMİN ÇONGAR

Soru-cevap şeklinde akan söyleşileri kayıt cihazından kâğıda geçirince "röportaj yaptım" diyenlerin memleketinde, bu müstesna anlatı **sanatının** kadri-nin bilinmemesine şaşırabilir miyiz? Birakin kadri-ni, bizde anlamı bile pek bilinmeyen, anlamını bilenlerin, bilmesi gerekenlerin de adını yanlış yere kullanmaktan im-tina etmediği bir tür bu; her karşılıklı konuşmayı ısrarla "röportaj" diye sunan boşvermişlik nicemize egemenken Yaşar Kemal'e ta 1975'te "benim işimi sürdürmemem çok acı oldu" dedirten çoraklaşmanın sonunu hayal etmek kırk yıl sonra hâlâ kolay değil. Yaşar Kemal'in Kozan Cezaevi'nden çıktıktan kısa süre sonra çalışmaya başladığı *Cumhuriyet* gazetesinde 1951-1963 arasında yazdığı röportajları bu yazı için yeniden okurken çoraklaştıkça neleri kaybettiğimizi de düşünüyordum.

İLK RÖPORTAJI 28 YAŞINDA

İlk röportajında o gül kokulu akrepler pay-tahtını, kahvehaneler şehrinin, tozdumanı içinde günde bir liralık geliri çocuk çocu-ğuna yetiştirdiği gibi artırdığını bile söyleyen gönüllü geniş yogurtcu kadınlarla köyünden zorla koparılmasını "beni kabul etmir toprak" diye içine sindirmiş köylüleri barındıran Diyarbakır'ı yazdığımda henüz 28 yaşını bitirmemişti Yaşar Kemal. İlk kitabı *Sarı Sıak* daha basılmamıştı, *İnce Meme*'nin günışığı görmesine dört yıl vardı. Sonra, o dört yıla, kısa gazete yazılarıyla birlikte güney sınırın-da kaçakçı gibi yaşayarak yazdığı "Kaçakçılar Arasında 25 Gün" ile "Hasankale Yerle Bir", "Mağara İnsanları", "Yanan Ormanlarda Elli Gün" gibi uzun röportajlar sığdırdı.

Her birini o günün gözleriyle okuyabil-meyi isterdim. Yaşar Kemal'in zamana yenilmeyeceğini o vakit belki sadece düş-leyerek zulasında beklettiği koca roma-nından bihaber okurlar, bu röportajlarda, onun yaşını çoktan tutmuş kelimeleriyle, ilk kez tanık olduğu hayatları bir yandan taze bir heyecanla anlatırken, bir yandan da o hayatları bizzat tecrübe edercesine içerden seslenen sıcak diliyle karşılaştıkla-rında ne düşündüler acaba? Gazeteciliğin

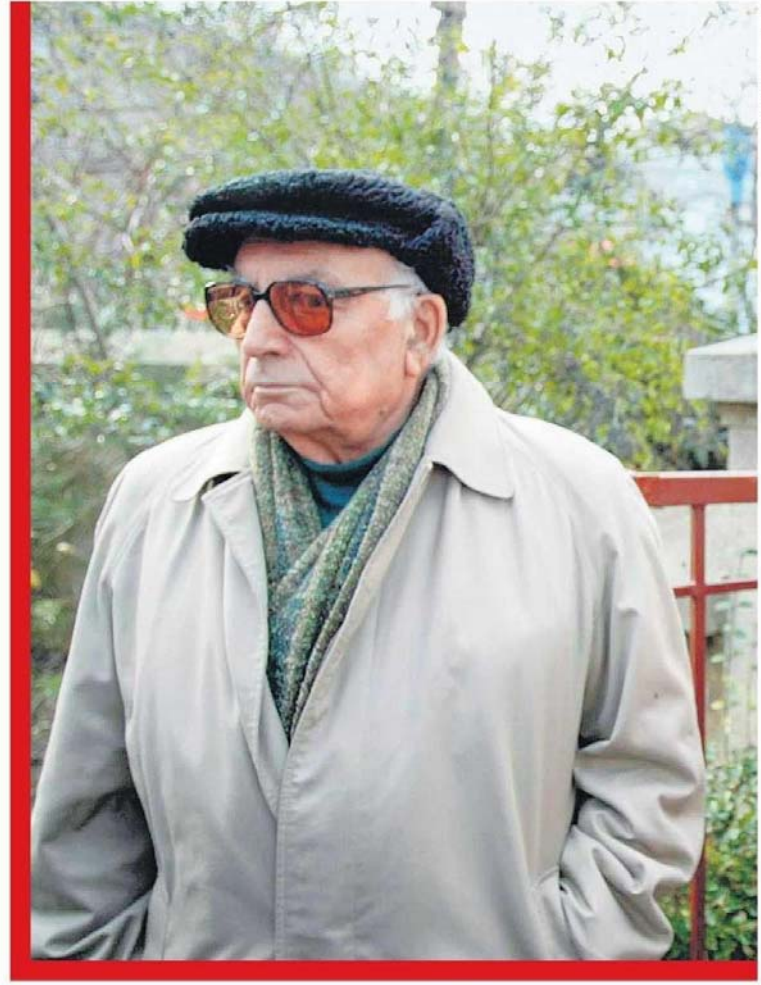
de aslında böyle bir şey olduğunu, olabile-ceğini, insanı insana o an her ne haldeyse o haliyle ama her seferinde de daha önce hiç anlatılmadığı gibi anlatmayı deneyebi-leceğini hissettiler mi?

Yapı Kredi Yayınları 2011'de kendi içinde belki biraz hatalı ve çokça hüznünlü bir mesaj barındıran *Röportaj Yazarlığında 60 Yıl* adıyla **kitaplaştırdı** bu röportajları; hatalı ve hüznünlü, zira Yaşar Kemal'in röportaj yazarlığı 60 yıla yayılmadı, ya-yılamadı. 12 yılda yapılmış 12 röportaj var **kitapta**. En başta da Yaşar Kemal'in 1975'te *Milliyet Sanat* dergisinin bir so-ruşturması vesilesiyle söyledikleri: "1963 yılında... işimden oldum. O gün bugün de bir Allah'ın kulu kalkıp da, 'Yahu sen bir zamanlar iyice röportajlar yapardın, benim gazetemde de yapmaz mısın' diye sormadı." *Cumhuriyet*, öyle anlaşılıyor ki bu serzenişi işitince Yaşar Kemal'i ye-niden davet etmiş, 1975 sonbaharında gazetede tefrika edilmesinin ardından, önce *Allah'ın Askerleri*, sonra *Çocuklar İnsandır* adıyla **kitaplaşacak** olan röpor-taj böyle doğmuş. Arada bir de Menekşe Koyu'ndaki tükenişçi küçük balıkçıların ve trolcülerin ağzından anlatan 1972 tarihli *Denizler Kurudu* var. O kadar.

Yaşar Kemal külliyyatı içinde bin sayfaya yaklaşıyor röportajlarının yeri. Onu, o gün olduğu gibi bugün de, bu işin bu diyardaki büyük ustası kılan, o gün olduğu gibi bugün de bu işin nasıl yapılabileceğini cümlemize göstermeye yeten ama yazarın "örtülü faşizmin birer çığırkanı" diyerek röportajın ölümün-den sorumlu tuttuğu gazetelerin bu işi sürdürmesine ne hikmetse o gün yet-memiş, bugün de yetmeyen bir toplam.

"KÜÇÜK" İNSANLARIN BÜYÜK ÖZLEMLERİ

Oysa röportaj, gazeteler için vazgeçil-mez bir iddia olan "yenilik" ile nadiren erişebildikleri "kalıcılık" arasında köprü kurabilen bir tür. İnsanı insana o gün ne haldeyse öyle ve daha önce hiç anlatılma-dığı gibi anlatmayı başaran bir röportaj-cı, güncel gerçekliği zamansız kılabilir çünkü. *Çocuklar İnsandır*'da, tam kırk yıl önce, nüfusu bugünkünün altıda biri olan İstanbul'da büyüyen "küçük" insanların büyük özelemlerini okurken, aynı zama-da bugüne ait bir şey okuduğumuz hissine kapılmamız bu şehir, bu sokaklar, yoksul-

luğun ve çocukluğun halleri aslında hiç değişmediği için değil; Yaşar Kemal her an değişen çehrelerin ardına bakabildiği, ha-yatın kabuğunu soyabildiği için. *Çocuklar İnsandır*'ı anlatırken, "öylesine sevinçliyim ki bu yazdıklarım... çok iyi bir roman yazsaydım bu kadar sevinmezdim. Çünkü burada verdiklerim, insanoglunun gerçe-ğine bütün yaptıklarımın daha yakın" diye coşku duymakta haklı.

Bir anlatı, eski deyişle bir "kassa" olarak röportajı bu denli etkili, hissesini bu denli kuvvetli kılan şey gerçeğe yakınlaşma ma-hareti kuşkusuz. "Yaşamın özüne yarat-madan varılmayacağını" düşünen, "bal gibi edebiyattır" dediği röportajın gücünü bir "yaratma" olmasıyla açıklayan Yaşar Kemal'in röportajlarında durduğu yer de bu acıdan önemli. Röportajı kurgulanmış bir metinden ayıran nesnelligi, yazarn

durduğu yer belirliyor. Vaktiyle, Truman Capote'nin bir çiftçi ailesini katledenle-ri anlatan uzun röportajı (*Sogukkanlılıkla*) hakkında söylenmiş o söz, Yaşar Kemal'in birçok röportajı için de geçerli bence: "Hem hep orada, yazdığı röportajın tam ortası-nadadır yazar hem de olan bitene müdahale etmez." Yaratırken bezemez, değiştirmez, kendini gösterir ama gölgelemez. En sev-diğim röportajı olan "Yanan Ormanlarda Elli Gün"de mesela, nice ardıcın, kökna-rın, çamın ve tadını çok sevdiği kamalağın kabuklarını keskiyle kanatıp yalabuğunu yemiş, bundan da asla vazgeçmeyecek bir adam olarak çıkar karşımıza; sonra, "Or-mancı anlamaz" der, "onun için, dünyada hiçbir şey yoluna ağaç öldürülmemelidir. Kurumuş ağaçta bir çocuk ölüsü yalızlığı, hüznü var. Bir yalabuk uğruna bütün or-manlarımız batıyor, kuruyor."